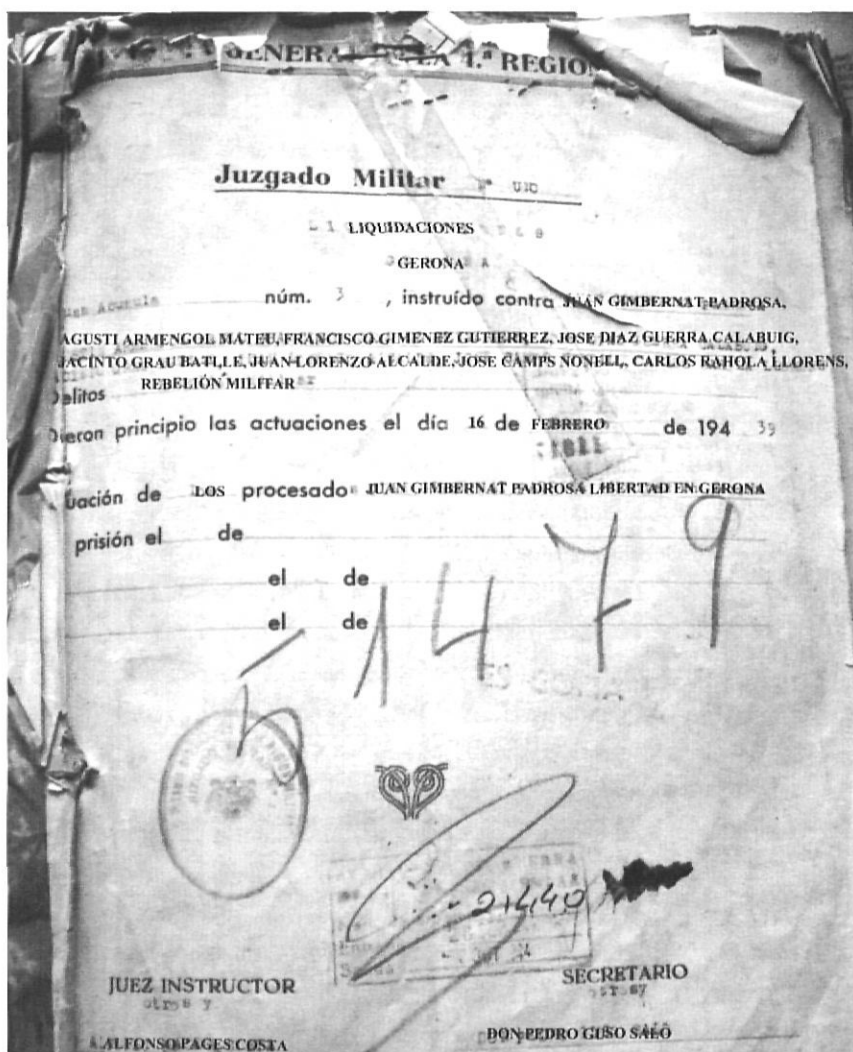

Història

Alguns dels afusellats pel franquisme a Girona entre 1939 i 1943

Aïda Lorenzo i Esther Llorenç

Primera pàgina de les actes del consell de guerra contra Juan Lorenzo i Carles Rahola.

Segons els còmputos més fiables, els afusellats pel franquisme a les comarques gironines van ser 514. A les tàpies del cementiri de Girona tingueren lloc 510 afusellaments, 3 a Salt i 1 a Figueres. Les primeres sentències van ser executades el 8 de març de 1939 i l'última el 19 de gener de 1945. Els afusellats van ser 370 el 1939, 99 el 1940, 10 el 1941, 19 el 1942, 12 el 1943, 3 el 1944 i 1 el 1945.

L'Associació de familiars dels Representats pel Franquisme, amb seu a Figueres, ha anat recollint dades biogràfiques i records personals de moltes d'aquelles víctimes. En aquest treball, a més de resumir el cas ja prou conegut i especialment significatiu de Carles Rahola, es dona notícia de set afusellats més, amb testimoniatges i detalls no divulgats fins ara.

Dades biogràfiques i records personals de vuit víctimes, amb testimoniatsges i detalls inèdits

Els consells de guerra

El 4 de febrer de 1939, Girona va ser ocupada per les tropes franquistes. Immediatament, la repressió va començar. Volien consolidar el nou règim i assegurar-ne la perdurabilitat a través de la por.

Les persones van començar a ser controlades, analitzades pel seu passat i les seves idees; les autoritats de cada localitat passaven informes. Es van crear centres de denúncies, ajuntaments, jutjats... i s'habilitaren locals. Totes les denúncies eren acceptades.

La repressió era exercida per la jurisdicció militar. El tribunal era format per un president, dos assessors, un procurador i un defensor, tots militars. Els atestats i els expedients havien estat elaborats a partir dels informes de l'alcaldia, la Falange i el comandant de la Guàrdia Civil del lloc.

Es començava un consell de guerra per la denúncia d'un veí a la Guàrdia Civil o a la Falange. També existia la possibilitat d'haver trobat llistes amb noms de persones que havien participat en la vida política o associativa del poble durant la República. La Guàrdia Civil anava a arrestar l'acusat, escorcollava el seu domicili i l'interrogava. Algunes vegades utilitzaven la força per obtenir i fer firmar les declaracions. Després demanaven informes sobre la conducta política i moral de l'acusat a l'Ajuntament, a la Falange, a la comandància de Carrabiner, o de la Guàrdia Civil si eren militars. Aquests informes incloïen una llista de persones que podien testificar els fets assenyalats en els escrits. La Guàrdia Civil convocava aquestes persones a declarar. Les denúncies i els informes s'enviaven al Tribunal Militar. Una altra vegada els denunciants anaven a testificar, feien declarar l'acusat i es feia un simulacre de judici, on els acusats no podien defensar-se. Jutjaven

Així del Govern Militar de Barcelona.

10 o 20 persones al mateix temps, amb acusacions diferents.

Així s'aplicaven les disposicions dictades el juliol i agost de 1936, segons les quals tothom qui s'oposés als objectius dels sollevats seria considerat reu del delictes de rebel·lió militar i jutjat per un consell de guerra. Una disposició de novembre del mateix any establia l'anomenat procediment sumaríssim d'urgència, que un decret de gener de 1937 determinava que s'apliqués a tots els territoris ocupats i a tots els que successivament s'anessin ocupant. És per això que els empresonats a Girona i a Figueres —prop de 4.000— van ser sotmesos a aquest procediment, caracteritzat per una simplicitat, rapidesa i duresa extremes.

Els primers afusellaments

Els consells de guerra es feien a Girona o a Figueres. El primer consell de guerra de les comarques gironines va ser a Girona l'1 de març de 1939. A Figueres, l'alcalde, senyor Jou, va pro-

posar sufragar totes les despeses que podien ocasionar els consells de guerra, els quals es feien en el saló d'actes de l'Ajuntament. Una vegada acabats els consells de guerra a la ciutat de Figueres, anaven a la presó del Seminari de Girona, per esperar l'enterado de Franco. Una vegada arribat l'enterado eren afusellats a les tàpies del cementiri d'aquesta ciutat.

El primer afusellament va ser el 8 de març de 1939. Aquest dia va començar el macabre passeig de les 510 persones que varen deixar la vida en aquest cementiri per les seves idees.

Aquest 8 de març, van ser afusellades 10 persones, entre elles Joan Lorenzo; el 5 de març va ser afusellat tot sol Carles Rahola Llorens, que havia estat jutjat l'1 de març de 1939 amb Lorenzo. L'11 i el 12 de maig van afusellar 84 persones; el 28 de juliol de 1939, 69.

Exemples de la repressió

Aquestes persones són uns exemples de la repressió que va sofrir la província de Girona. Eren jutjades sense cap prova. Els denunciants deien «és de rumor públic», «ho he sentit», «m'ho han dit», «aquesta persona portava un mocador vermell» o el distintiu de la CNT o d'un altre partit. En aquella època la vida d'una persona no valia gran cosa. Qualsevol podia fer-te empresonar o afusellar.

No podem oblidar les humiliacions suportades cada dia per les dones i els fills d'aquestes persones. Tampoc no podem oblidar que les execucions del franquisme van continuar fins al 1975.

Aïda Lorenzo i Esther Llorenç, filla i néta de Juan Lorenzo, són respectivament presidenta i secretària de l'Associació de Familiars de Represaliats pel Franquisme.

Vuit víctimes

Juan Lorenzo Alcalde

Es presenta a la comandància de la Guàrdia Civil de Girona el 12 de febrer de 1939.

El 14 de febrer de 1939, el caporal de la Guàrdia Civil de Girona interroga i instrueix l'atestat per depurar l'antic guàrdia civil. En Joan fa una declaració jurada a aquest caporal.

Té 39 anys, casat i amb dos fills, natural de Salamanca i veí de Figueres.

Declara que el 17 i 18 de juliol de 1936 es va quedar a la caserna de Figueres, per ordre dels seus superiors. El mes d'agost del 36 va ser destinat a Girona, fins al mes d'octubre. Després va ser destinat a Colera, fins al març de 1937. A Puigcerdà fins al mes de juny del 38 i a Figueres fins al 4 de febrer del 39. Va ser denunciat per quatre companys de feina, guàrdies republicans com ell.

En proclamar-se la República, la Comandància de la Guàrdia Civil havia autoritzat els sindicats. El sindicat més important era el de la CNT. En Joan havia jurat fidelitat a la República.

Acusen en Joan de tenir idees maçòniques, de ser delegat de la CNT i comunista. De ser el «xef del populatxo» de Girona. Nega totes les acusacions. Com podia ser el «xef del

populatxo» de Girona si vivia a Figueres? No testifica contra ningú; és un home d'honor, fidel als seus ideals. Carles Rahola l'acompanya en els seus últims dies de presó, són jutjats i condemnats a mort junts. En Carles veu com en Joan va a la mort. Cinc dies després ell serà afusellat tot sol. En Joan és afusellat el 8 de març de 1939.

Una veïna de Figueres el va veure en els corredors de la presó del Seminari i va poder parlar amb ell; no podia aguantar-se dret, caminava amb dificultats i s'havia aprimat molt. L'havien apallissat i insultat. No li havien donat el menjar dels paquets que li portava la seva dona. En la seva última carta en Joan li havia escrit: «Por última vez en mi vida os envío un sinfin de abrazos y besos para ti y mis hijos, con toda la fuerza de mi corazón. Adiós esposa mía, adiós hijos míos, adiós queridos padres y hermanos. Juro mi inocencia, mi último adiós. Por esto, mi querida esposa, muero tranquilo y no me tiembla el pulso. Te digo que muero inocente y podéis ir con la cabeza muy alta. Juro ante Dios y ante la ley que no miento». Aquestes van ser les paraules d'un home d'honor davant de la mort. Les últimes paraules escrites en aquella nit del 7 de març de 1939. La seva escriptura és bona, calmada, correcta. Sabia que el matarien a les 5 de la matinada.

A les 9 d'aquell dia arriba la seva muller a la presó i demana permís per veure el seu marit. El director li anuncia cínicament: «Usted es la viuda de Juan Lorenzo Alcalde. Esta mañana lo hemos fusilado». La pobra dona, presa d'un atac de nervis, comença a cridar el seu dolor: «Assassins! Criminales!» El director li diu: «Calla o te fusilaremos a ti también, mujer. Tines una hija pequeña que te necesita. ¡Cállate!»

Carles Rahola Llorens

De 57 anys, casat, funcionari de la Generalitat, publicista i escriptor, natural de Cadaqués, veí de Girona.

El 17 de febrer de 1939 a les dotze és interrogat per la Comissaria d'Investigació i Vigilància de Girona.

Declara que no pertany a cap partit polític, que ha col·laborat a *L'Autonomista* amb uns escrits històrics, que ha ajudat uns sacerdots. Utilitzen quatre cartes contra en Carles. Una carta del seu germà Darius, del 1937, que va enviar a un funcionari per demanar de conservar un aparell de ràdio; aquesta carta va provocar la detenció i el judici d'en Carles. Una carta de l'advocat Antoni Bergós, una del vicecònsol dels Estats Units i una carta del seu fill adreçada a en Darius al front.

El 18 de febrer de 1939 és denunciat per un catedràtic. L'acusa de ser separatista, de col·laborar en diaris que tenien les mateixes idees i de parlar per la ràdio cada setmana; diu que es relaciona amb tots els indesitjables, entre els quals anomena Amadeu Oliva i Darius Rahola; el considera «un elemento indeseable para la Nueva España».

El 22 de febrer de 1939 el comissari fa un informe desfavorable sobre la seva conducta.

El 23 de febrer de 1939, Maria Parra Ignacia, de 24 anys, soltera, mecanògrafa, natural de Castell d'Aro i veïna de Girona, declara que coneix en Carles perquè treballava a les seves ordres a la Diputació provincial. No sap si pertanyia a un partit polític; sap que escrivia en un periòdic que es deia *L'Autonomista*, del seu germà. Diu que en Carles era una persona molt reservada.

El mateix dia declara Jesús García Olavarrieta, de 35 anys, casat, funcionari, natural de Toledo i veí de Girona. Coneixia en Carles des de 1926, per haver treballat amb ell. Diu que era una persona molt reservada, que mai feia ostentació de les seves idees. Sap que era republicà i que col·laborava com a escriptor en el periòdic *L'Autonomista*, de caràcter d'esquerres, però sempre hi escrivia articles històrics i literaris, sense caràcter polític. Assenyala que és un cavaller, que mai hauria perjudicat ningú; va ajudar algunes persones d'ordre, com el canonge de la Catedral de Girona, Dr. Joan Morera, al qual va treure de la presó.

El 24 de febrer de 1939, testifica Esteve Solé Torrent, de 70 anys, casat, president de la Cambra del Comerç, natural i veí de Girona. Diu que Rahola sempre tenia una conducta irreprotxable. Sap que era d'idees republicanes moderades; mai va manifestar les seves idees. Escrivia articles històrics, literaris.

El mateix dia declara Juan Tarrús Bru, de 59 anys, vidu, metge, natural d'Olot i veí de Girona. Declara el mateix que Esteve Solé Torrent sobre la conducta d'en Carles. Fa referència a les seves tendències catalanistes, a la seva col·laboració en un periòdic de les mateixes idees, *L'Autonomista*. També sap que va fer conferències en què sostenia aquestes teories. Escrivia articles històrics i literaris.

L'informe de l'Ajuntament diu que tenia idees catalanistes i d'esquerres; això era suficient per condemnar una persona a mort.

Sentència: «Uno de los más destacados separatistas de Gerona, colaborador asiduo en el diario separatista de esta localidad "L'Autonomista", en el que escribió artículos literarios e históricos y últimamente otros de carácter político, en los que alentaba a las masas a prolongar su inútil resistencia. Entre estos artículos figuran los titulares "Contra el invasor", "Refugios y jardines", y "El Heroísmo". Influyente entre los dirigentes marxistas favoreció a determinadas personas de derechas. Distinguió con su particular animosidad a los italianos y alemanes». El 15 de març de 1939 és afusellat a les tàpies del cementiri de Girona, tot sol.

Antonio Sánchez Marcos

De 52 anys, natural d'Almeria i veí de Girona, ferroviari, casat.

L'acusen de ser roig separatista, d'estar afiliat a la UGT, de fer guàrdies pel comitè de ferroviaris. Nega totes les acusacions. És jutjat a Girona i afusellat el 16 de març de 1939, amb 16 persones més. És l'afusellat número 23.

El 1943 volen tornar a jutjar aquesta persona; envien cartes a Girona a la Guàrdia Civil, a l'Ajuntament. Aquest consell de guerra no és com els altres; no apareixen les declaracions dels denunciants; falten tots els papers habituals. Trobem un certificat del Jutjat de Girona del 15 de gener de 1943 on expliquen l'acusació i donen la data d'afusellament.

El 16 de març de 1939 escriu: «Querida Esposa. Me despido de ti en los últimos momentos de mi vida, soy inocente como tu bien sabes [...] Muchos besos para todos de tu espo-

so que nunca te ha olvidado y no sé más que morir inocente como te consta a ti y a todo el mundo, pero qué vamos a hacer, es así la vida [...]».

Agustí Dalmau Puig

De 35 anys, natural i veí de Torroella de Montgrí, pagès, casat.

Declara que va ser vocal segon de la Direcció del Sindicat de Cooperació Agrícola. No formava part del comitè de guerra. Nega les altres acusacions.

Denunciat per un propietari de 51 anys, natural i veí de Torroella.

Sentència: «Afiliado a Izquierda con anterioridad al Movimiento. Después de éste ingresó en la CNT. Desde Julio del 36 hasta Mayo de 1937 fue vocal del comité revolucionario de Torroella de Montgrí».

És afusellat el 25 d'abril de 1939, a les tàpies del cementiri de Girona amb 28 persones més.

Joan Serramitjanas Ribas

De 40 anys, casat, escrivent, mestre i veí de Bonmatí.

L'acusen de ser conseller de Cultura d'aquesta localitat, membre del segon Comitè.

En Joan declara davant de la Guàrdia Civil que al començament del Moviment s'afilià a la CNT, i que ostentà el càrrec de conseller de Cultura per tres mesos.

És denunciat per un dentista de 32 anys, solter, natural i veí de Bonmatí, que ratifica la seva declaració feta davant de la Guàrdia Civil de Girona. El 8 d'abril de 1939, manifesta davant del jutge que en Joan és una persona d'ideologia d'esqueres i que es va posar al costat dels dirigents rojos, que va ser nomenat membre del Comitè Revolucionari i que n'era el secretari.

Va ser el responsable de la col·lectivització de la fàbrica dels fills de la Casa Coberta, vol fer constar que aquest individu era de la CNT i de la Unió General de Treballadors. Dues persones més van fer la mateixa declaració. És jutjat el 26 d'abril de 1939 a Girona amb 25 persones més.

Sentència: «Individuo de ideas izquierdistas y afiliado a la CNT. Fue

Secretario del segundo Comité Revolucionario que funcionó en Bonmatí, y fue nombrado el 10 de septiembre de 1936. Fue Concejal del Ayuntamiento rojo de Bonmatí y tomó parte muy activa en la colectivización de la fábrica de los Señores Hijos de Casa Coberta.»

És condemnat a mort amb 9 persones més, i afusellat el 7 de juliol de 1939 a Girona amb 19 persones més.

Escriu a la seva família: «Sería un remordimiento que la comida que me mandas, tendrías que vosotras quitárosla de la boca, si sé que pasais privaciones no quiero que me mandes más. Ahora, si es que puedes hacerlo, mejor, y más halagüeño para mi, pues supongo cuando me habrás mandado chocolate, será que a María y a Montserrat no les faltarà».

Alfonso Pujol Clavaguera

De 25 anys, casat, natural de Pont de Molins i veí de Figueres.

El 17 d'abril de 1940, la Guàrdia Civil de Sant Joan les Fonts redacta un atestat amb acusacions terribles sobre l'actuació de l'Alfons. En aquest moment, l'acusat està en el «Bando de Trabajadores núm. 42, de la guarnición de Oyarzun a Guipúzcoa».

El 20 d'abril, la Guàrdia Civil interroga quatre persones, que diuen ser de reconeguda solvència moral i política. Un fuster de 27 anys, solter, natural i veí de Sant Joan les Fonts. Un secretari de l'Ajuntament de 65 anys, casat, natural d'Oix i veí de Sant Joan les Fonts.

Un escrivent de 48 anys, casat, natural i veí d'aquest poble. Un flequer de 42 anys, casat, cap de les Investigacions de la Falange Espanyola Tradicionalista i de les JONS, natural de les Preses i veí de Sant Joan les Fonts.

L'acusen de dibuixar les sigles de la CNT i FAI sobre els cotxes de l'empresa. Era persona de confiança del comitè i feia de xofer i va col·lectivitzar els transports del poble. L'Alfons és interrogat el 15 de maig de 1940.

Declara que els primers dies del Gloriós Moviment va fer de xofer pel comitè. No va transportar cap persona per assassinar-la. No va portar mai arma i no va tenir cap participació en la col·lectivització dels transports del poble. Va anar voluntari en el cos de tren de l'exèrcit.

És jutjat a Girona el 27 de juny de 1940.

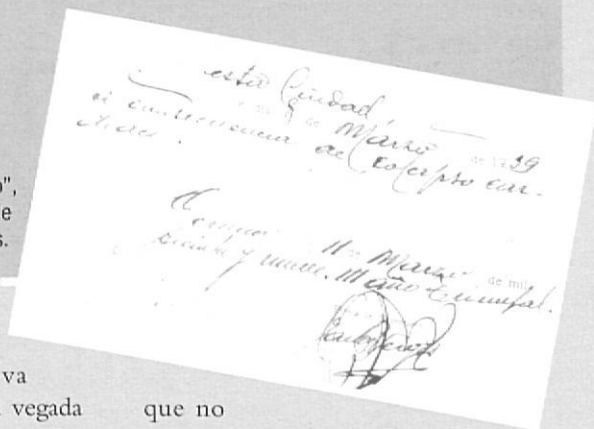
Sentència: «Que el procesado Alfonso Pujol Clavaguera, sin antecedentes políticos y con algún sentimiento religioso antes de estallar el glorioso Movimiento. Durante el mismo se afilio a las Juventudes Libertarias y a la CNT/FAI. Fue chofer a las órdenes del Comité Revolucionario de Sant Joan Les Fonts. Responsable de la colectivización de los transportes Muntada de Sant Joan Les Fonts».

És afusellat el 6 d'agost de 1940, en el cementiri de Girona, amb una altra persona.

Escriu a la seva dona, el 5 d'agost de 1940: «Quimeta y familia todos,

"Colapso cardíaco",
la causa "oficial" de
la mort dels afusellats.

me voy como marchan los hombres y todos mis pensamientos se concentran en vosotros, nada tengo por decir, sino que sepais poner frente a la vida, la serenidad que para ello se necesita».

Pedro Gamell Dull

De 34 anys, roder, casat, natural i veí d'Osor.

Declara que abans del Moviment estava afiliat a Esquerra Republicana i en esclatar la revolució es va afiliar a la CNT. Va ser regidor del febrer de 1934 fins al juliol de 1936 i alcalde des del 20 de juliol de 1936 fins al 14 d'octubre del mateix any.

És denunciat per uns quants veïns del poble. En una carta que va escriure a la seva dona, tenim el seu testimoni sobre la barbàrie dels interrogatoris. També explica que ell sempre va intentar ajudar les persones del poble i evitar venjances inútils. És detingut el 16 de març de 1939, a Osor, després a la nit ha d'anar a Sant Hilari Sacalm i a la matinada el porten a la presó de Santa Coloma de Farners. El seu interrogatori a Osor va ser terrible, però va tenir la sort de poder dir adéu i abraçar la seva dona.

El temps que va passar a la presó de Santa Coloma va poder veure la seva dona una vegada per setmana: aquesta, embarassada, feia el camí a peu d'Osor a Santa Coloma —uns 22 quilòmetres, amb neu— per poder parlar cinc minuts amb el seu marit i portar-li una mica de menjar. Quan el van traslladar a Girona, això es va acabar.

És jutjat el 27 d'octubre de 1939 a Girona amb 10 persones més.

Sentència: «Afiliado a Izquierda Republicana desde 1933 es elegido Concejal en esta fecha en representación de este partido, desempeñando también la presidencia de la Federación Comarcal del Sindicato Arreo, (CNT), hace propaganda y plantea conflictos sociales. Iniciado el Movimiento destituye al Alcalde, ocupando su lugar a la vez que la Presidencia del Comité Revolucionario, desde cuyo organismo se imponen multas».

És afusellat el 27 de gener de 1940 a Girona amb 8 persones més.

En Pere escriu de la cel·la 5, segon pis: «Salud Republica, Salud Libertad que por tu defensa doy la sangre honrada y orgullosa de mi actuación, no es lo que me acusan estos criminales contrarios a la libertad, que tanto he combatido honradamente. Hemos perdido, somos víctimas del criminal Fascismo». Fa 55 dies que està esperant la mort.

Delfín Sedó Freixas

De 34 anys, natural de Vilamalla, veí de Bescanó, jornalero, casat.

És interrogat el 23 de març de 1941 en un camp de concentració d'Oviedo. Declara que de l'inici del Gloriós Moviment Nacional i fins al desembre del 36 treballava en un bosc i que s'havia incorporat voluntari a l'exèrcit. El 24 de novembre de 1942 és interrogat una altra vegada a Girona. Declara

que no va estar afiliat a cap partit polític. Només va formar part de la CNT local, sense cap responsabilitat. Durant la dominació marxista no va participar en cap fet delictiu.

És jutjat el 19 de febrer de 1943 a Girona. El 8 de març de 1943 la seva dona envia una súplica al Tribunal Militar; demana clemència. Passa quatre anys a la presó, esperant a ser jutjat i condemnat a mort. Feia cinc anys que no havia pogut veure la seva família. Escriu unes cartes molt emotives i sentimentals.

És afusellat el 30 de març de 1943 a Girona.

La seva dona li escrivia el 16 de març: «Muy apreciado esposo. La fiebre de mi pasión quisiera hoy manifestarte en las líneas de este papel y que te quiero dedicar el día de San José. Habría sido un día de fiesta para mí, y tú entre caricias y abrazos estabas cerca de mí. Este año es el contrario, los dos juntos no podemos estar, pero tengas paciencia que otro año será. San José lo pasaremos con alegría otro año al lado mío y de los hijos y de las personas amadas, ya sé en estos momentos la vida para ti es un tormento [...]». ■

